

Varangerhalvøya
nasjonalparkstyre

Møteinnkalling

AU MØTE 1 2025

Utvalg: Varangerhalvøya Nasjonalparkstyre - arbeidsutvalget
Møtested: Teams/ telefon
Dato: 14.01.2025 kl. 9
Tidspunkt: Teams / telefon

Saksliste

Utvalgs- saksnr	Innhold	Lukket	Arkiv- saksnr
AU 1/25	Utredning av organisering av verneområdeforvaltere – svar til Klima og miljødepartementet		2024/11914

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Varangerhalvøya nasjonalparkstyre/Várnjárgga álbmotmeahccestivra	AU 1	16.12

Vedlegg:

- ✓ Utredning av organisering av verneområdeforvaltere Klima og miljødepartementet
- ✓ Referat møte ledere for verneområdestyrer Troms og Finnmark 09.01.2025
- ✓ Evaluering av forvaltningsordning for nasjonalparker og andre store områder – brev fra Miljødirektoratet til KLD 31.05.2021

Varangerhalvøya
nasjonalparkstyre

Saksfremlegg

Utvalg	Utvalgssak	Møtedato
Arbeidsutvalget	AU 1	14.01.25

Notat til møte om organisering av verneområdeforvaltere - Klima og Miljødepartementet

Forvalters innstilling

Innspill formidles muntlig i møte med KLD. Dette ettersendes skriftlig. Innspill legges frem av styreleder - avgjøres i arbeidsutvalgsmøte.

Saksopplysninger

Nasjonalparkstyrene er invitert til å gi innspill til Klima og miljødepartementets initiativ for «*utredning av organisering av verneområdeforvaltere*» Ref. brev av 5.12.24.

Dette i Teamsmøte 21 januar kl. 12-14, hvor hvert verneområdestyre har 2 min taletid. Skriftlig innspill kan ettersendes.

Dette er en videre oppfølging av en riksrevisjonsrapport om forvaltningsordningen fra 2014. Miljødirektoratet har tidligere svart ut hvordan de skulle følge opp riksrevisjonsrapporten i vedlagt brev av 31.05.2021 (vedlagt).

Klima- og miljødepartementet mener at det er behov for å se nærmere på hvordan verneområdeforvalterne bør være organisert for å sikre best mulig forvaltning av verneområdene. Departementet tar sikte på å gi Miljødirektoratet et oppdrag om å gjennomføre en slik utredning.

Styrene er velkomne til å uttrykke sine syn, inkludert hva et oppdrag om en slik utredning bør inneholde.

«Departementet ønsker derfor, gjennom et oppdrag til Miljødirektoratet, å gjennomgå den organisasjonsmessig tilknytningen og øvrig organisering av verneområdeforvalterne, og utrede ev. endret organisering, med mål om å styrke forvaltningen av verneområdene.

«Departementet mener at det er sentralt at verneområdestyrene involveres tett gjennom hele prosessen. Departementet tar derfor sikte på å presisere i oppdragsbrevet at styrene skal inviteres til et oppstartsmøte, at det bør etableres en referansegruppe med representanter fra noen utvalgte styrer som involveres i det fortløpende arbeidet, og at styrene skal få anledning til å avgi sine synspunkt på et eventuelt forslag til ny organisering før direktoratet sender sin tilråding til departementet.»

Vurdering

Nasjonalparkforvalterne som ressurs for styrene kjenner godt til hvor skoen trykker angående muligheter for å forbedre verneområdeforvaltningen. Nasjonalparkforvalterne har sammen med styrelederne god oversikt og kjenner historikken på fagfeltet. Nasjonalparkstyrene har således en viktig stemme ovenfor Klima og miljødepartementet for å finne en god organisering fremover.

- ✓ I tillegg til at verneområdestyrene involveres tett i prosessen for en utredning bør en referansegruppe for utredningen inneholde verneområdeforvaltere fra ulike type styrer i hele landet.

Departementet foreslår at utredningen omfatter alternativene:

- samle arbeidsgiveransvar hos kun et fåtall statsforvaltere
- samle arbeidsgiveransvar hos Miljødirektoratet, f.eks. som en underavdeling i Statens naturoppsyn,
- opprette en egen organisasjon med egen ledelse, men der fellestjenester (arkiv, lønn osv) håndteres av direktoratet
- overføre arbeidsgiveransvar til hvert enkelt av de 44 styrene.

- ✓ Vi ser *ikke hensikten* i å gjøre en såpass bred utredning uten at det er ambisjoner om å styrke forvaltningen av verneområder betydelig. Hvis ikke kan man heller i utgangspunktet heller vurdere hvordan man med enkle grep kunne ha forbedret dagens ordning. Mye fungerer i dag og kan justeres for en optimalisering med samme ressurstilgang. Om man planlegger en betydelig økt finansiering er man positiv til en breiere utredning mht. de tre første punktene i punktlisten over.
- ✓ Særlig å overføre arbeidsgiveransvaret til styrene selv vil bryte med dagens forvaltningsprinsipper og vil kunne gi utfordringer og ulikheter nasjonalt. Møte med styrelederne i Troms og Finnmark 9.1 tilsier at få er positive til at styret selv får arbeidsgiveransvar, og en slik ordning og alternativet bør utelates i en utredning.

Nasjonalparkforvalterne er i dag ansatt hos Statsforvalterne, men verneområdestyret bestemmer over arbeidstiden og prioritering.

Forvalter viser til at Statsforvalterens miljøavdeling i Troms og Finnmark mangler åpenbart ressurser til å ha nok ansatte til å følge opp forvalterne 100% optimalt. Det er svært få fagpersoner og mange oppgaver. Om hensikten er å styrke all verneområdeforvaltning litt, bør man styrke et fåtall statsforvaltere hvor Statsforvalteren i Troms og Finnmark åpenbart er en av disse. Dette vil også gi effekt for de små verneområdene som ikke forvaltes lokalt. I dag er det åpenbare forskjeller i ressursbruk mellom områder forvaltet lokalt og de som er forvaltet av Statsforvalteren.

- ✓ Varangerhalvøya nasjonalparkstyre støtter Klima og Miljødepartementets fokus på å sikre en best mulig forvaltning av verneområdene. Mange verneområder med verneverdier er tildelt alt for lite fokus, især områder som ikke forvaltes lokalt. Noen av disse kunne sikkert vært forvaltet av eksisterende verneområdestyrer. Få personer jobber med verneområdene helhetlig. Departementet bør se på p, ressurser benyttes optimalt. Noen verneområdestyrer burde kunne ha kapasitet til å forvalte flere små verneområder innen sin region, især styrer som forvalter nasjonalparker som er «små» i areal, har få dispensasjonssøknader og disponerer en heltidsstilling. Det vil gi en noe bedre ressursutnyttelse. Det er få ansatte i regional naturforvaltning. Kommunene har vanligvis ingen.

Vi forvalter i dag 4 verneområder i tillegg til Norges sjette største nasjonalpark. Vi ser at flere naturreservater forvaltet av Statsforvalteren i randsonen av våre områder gis ufortjent lite oppmerksomhet grunnet ressursmangel, inkludert en rekke nasjonalt viktige fuglefjell hvor koloniene nå er i ferd med å forsvinne helt, uten at norsk naturforvaltning fanger det opp for å belyse årsaker, og gjøre tiltak (Makkaur naturreservat og Ekkerøy naturreservat). Med en forvalterstilling til kunne vi ha tatt ansvar for flere områder og gjennomført forvaltningsplanarbeid raskere.

Utredningen bør vurdere om flere styrer som forvalter store områder og flere områder bør få tildelt flere nasjonalparkforvalterstillinger. Dette vil også styrke fagmiljøene på knutepunktene.

- ✓ Styret vil peke på at Statsforvalterne, som forvalterne er ansatt hos har opplevd en reduksjon i antall stillinger ved avskaling av budsjetter ved

avbyråkratiseringsreformen. Færre jobber med naturforvaltning og forvaltning av verneområder i dag enn før avbyråkratiseringsreformen trådte i kraft, og det betyr at administrativ oppfølging av forvalterne ved administrasjon gradvis kan ha blitt uforholdsmessig høy i Miljøavdelingene hos Statsforvalterne. Disse bør styrkes for å oppnå en bedre verneområdeforvaltning. Alternativet med å opprette en egen avdeling hos Statsforvalteren som følger opp nasjonalparkene og verneområdene er et aktuelt alternativ.

Hva bør et oppdrag inneholde?

- ✓ Er finansiering ved øremerkede midler til hver nasjonalparkforvalterstilling til Statsforvalterembedet tilstrekkelig siden ordningen trådte i kraft? Kostnadene er økt siden ordningen trådte i kraft i 2010/11. Stillinger som eksisterer fra starten er øremerket 1 million i årlig budsjett, mens nyopprettede forvalterstillinger i 2024 utgjør mer (eksempelvis for LoppHAVet marine verneområde). Dagens budsjett tilsier at 1 million i øremerkede midler til hver stilling kan bli for lite. Dette går utover budsjetter for reiseutgifter etc.

Departementet mener det er ønskelig å oppnå følgende:

- styrke samlingen av fagmiljøet som verneområdeforvaltere utgjør
- bedre forhold for veiledning av og dermed styrket kompetanse hos forvalterne
- øke erfaringsdelingen mellom forvalterne

I Troms og Finnmark er det månedlige møter med erfaringsdeling blant forvalterne. Forvalterne har årlige fysiske samlinger i tillegg til forvaltersamlinger hos Miljødirektoratet hvert annet år, samt Teamsmøter med ulike fagtemaer.

Geografisk spredning av verneområdene gjør at det vil sitte forvaltere spredt i landet uansett. Det viktigste er at de sitter i funksjonelle fagmiljøer sammen med Statens naturoppsyn, fjelltjeneste, fjellstyrer, utmarkslag eller forskningsmiljøer. Da hvor de enkelte aktørene faktisk er tilstede på knutepunktet. Dette forstår vi ikke gjelder i dag på flere knutepunkter. På vårt knutepunkt er alle etater tilstedeværende jevnlig slik at effekten av samlokalisering nyttes.

- mer fleksibilitet i fordeling av oppgaver ifm. sykdom, vakanser mv. eller pga. ulike ressursbehov mellom områder.

Dette kan løses med samarbeidsklynger eller fastsetting av rutiner. Slik at alle forvaltere med tilsvarende verneområdetyper har et samarbeid og kan støtte hverandre ved sykdom og vakanser.

- lik organisering av forvalterne og styrket daglig ledelse mtp. organisering av arbeid, fordeling av oppgaver mv.

Verneområdeforvalter er i dag daglig leder og gjennomfører på styrets oppdrag i samarbeid med styreleder. Vi kjenner ikke til at noen forvaltere ikke gjennomfører det de skal i dag. Om departementet mener ressurser prioriteres feil kan det gis klarere føringer til hva som skal prioriteres først.

- bedre håndtering av rollefordeling

Rollefordeling relatert til statsforvalter kunne vært tydeligere i saksbehandlingssystemet. I dag får mottaker av brev fra verneområdestyrene med tittel «melding fra statsforvalteren». Det er svært uheldig. Adresse for postmottak til

nasjonalparkstyrene burde også vært annerledes enn statsforvalterens. Det er gitt lovnader om at dette kunne etableres tidligere.

- mer helhetlig forvaltning mellom verneområder

Dette kan samordnes mer ved at verneområdeforvaltere med like type områder og tema knyttes tettere i nettverk for deling av erfaringer ved digitale møter. Sterkere føringer til Naturmangfoldlovens § 48. Områdene er svært ulike og styrene har alt slags typer av saker, noen har svært mange og noen har få.

- tettere samarbeid med Statens naturoppsyn

Vi har i dag et tett og godt samarbeid med Statens naturoppsyn lokalt. Men vi ser at det gis føringer nasjonalt som synes å utvikle seg til å fokusere SNO ressursene til tema som nasjonalparkstyrene nødvendigvis ikke har behov for, og slik at SNO ikke forblir like relevant som feltapparat, som de var når de først ble opprettet. Med endret verneområdeforvaltning fra 2015 hvor folk i større grad inviteres til å besøke de store verneområdene, blir det større behov for et feltapparat som både kan ha begrenset politimyndighet og gjennomfører praktisk skjøtselsoppgaver som tilsyn med alle typer verneskilt, enkelt vedlikehold av bålplasser og gapahuker, klopplegging, føring av ved til bålplasser, tømning av doer, vedlikehold på hengebruer og føring av ved til åpne hytter i verneområdene der det er behov. Statens naturoppsyn fokuserer nå mer på tilsyn med nasjonale miljøverdier og forebygging av miljøkriminalitet og avviser flere typer oppdrag enn før. SNO – stillingene med fokus på nasjonalparkene kan bli vannet ut med en rekke multifunksjonelle oppgaver. Rovviltarbeidet synes også å spise stadig mer av andre oppgaver knyttet til truede arter og vernet natur. Dette bør utredes. Oppgaver som føring av ved, vedlikehold, klopplegging prioriteres ikke. Dette gir en mer omstendelig verneområdeforvaltning hvor tjenestene må kjøpes eksternt og øker kostnadene.

Klima og miljødepartementet bør jamfør Naturoppsynslovens § 2 gi Statens naturoppsyn føringer som ivaretar at man også i større grad kan påta seg praktiske skjøtseloppgaver i verneområdene, i takt med verneområdestyrenes ønsker.

I dag fins ikke dialogforum mellom nasjonalparkstyrene nasjonalt og Statens naturoppsyn sentralt angående diskusjonsfora for forventninger og behov hos verneområdeforvaltningen VS prioritet på arbeidsoppgaver hos Statens naturoppsyn.

- tettere samarbeid med besøkssentrene

I Troms og Finnmark har kun de eldste nasjonalparkene egne besøkssentre. Vi kan ikke se at disse prioriteringene har medført en satsning på nasjonalparkene i nord ved at det etableres flere besøkssentre – det ville kunne gitt lokale ringvirkninger. Samtidig ser vi at man i Sør-Norge har opptil flere besøkssentre knyttet til en og samme nasjonalpark. Flere av nasjonalparkene i nord burde vært tildelt flere nasjonalparkstillinger for å kunne følge opp arbeidsomfanget enda bedre.

- bedre fungerende knutepunkter

I Varanger har man et fungerende knutepunkt med et sterkt fagmiljø, sentralt plassert i forhold til verneområdenes beliggenhet mht. kjøreavstander og tilgjengelighet. Dersom man har åpenbare kandidater som ikke har dette, bør man plukke ut disse og fokusere på hvordan man kan få det til også der.

- Man bør også utrede om dagens nasjonalparkstyrene kan påta seg sommerarbeidere for å inkludere ungdom i større grad, samt frivillige som tilbyr

sin arbeidskraft som ressurs i verneområdeforvaltningen. Dette er vanlig forøvrig i Europa. Organisering via Statsforvalteren har gitt utfordringer da bemanningen er såpass lav.

- En utredning bør også se på om nasjonalparkforvalterne har de nødvendige ressurser, herunder tjenestebil og for de aller største nasjonalparkene i nord mangler også tilgang til snøskuter og ATV som er tilgjengelig til enhver tid. Det er store kjøreavstander med opptil 4 timer østover rundt verneområdet og 3 timer å kjøre bil østover. Både Varangerhalvøya nasjonalpark og Anarjohka nasjonalpark har etterspurt ordning for tjenestebil eller snøskuter. Bruk av private biler og leiebiler/ leiekjøretøy er ikke optimalt. Bilene er ikke merket og det gjør at man fremstår usynlig i lokalmiljøet i møte-, tiltaks- og skjøtselssammenheng. At en statlig aktør ikke har tjenestebiler når ansvarsområdet er såpass stort i areal og utadrettet virksomhet såpass stor er svært uvanlig. Forvalteren har mye utadrettet virksomhet i området, som hos oss er svært stort i areal fordelt på 4 kommuner.